

RZECZPOSPOLITA
POLSKA

Urząd Patentowy
Rzeczypospolitej Polskiej

(12) **OPIS PATENTOWY** (19) **PL** (11) **237783**

(13) **B1**

(21) Numer zgłoszenia: **431797**

(22) Data zgłoszenia: **14.11.2019**

(51) Int. Cl.

B21K 1/00 (2006.01)

B21D 22/00 (2006.01)

B21J 9/00 (2006.01)

B21D 53/92 (2006.01)

(54) **Sposób kształtowania półfabrykatu na prasie hydraulicznej,
zwłaszcza do wytwarzania mocowania lotniczego**

(43) Zgłoszenie ogłoszono:
07.09.2020 BUP 19/20

(45) O udzieleniu patentu ogłoszono:
31.05.2021 WUP 11/21

(73) Uprawniony z patentu:
POLITECHNIKA LUBELSKA, Lublin, PL

(72) Twórca(y) wynalazku:
ANNA DZIUBIŃSKA, Lublin, PL
PIOTR SURDACKI, Urzędów, PL
GRZEGORZ WINIARSKI, Rzeczyca Kolonia, PL
KRZYSZTOF MAJERSKI,
Zemborzyce Dolne, PL
MICHAŁ SZUCKI, Kraków, PL

(74) Pełnomocnik:
rzec. pat. Tomasz Milczek

PL 237783 B1

Opis wynalazku

Przedmiotem wynalazku jest sposób kształtowania półfabrykatu na prasie hydraulicznej, zwłaszcza do wytwarzania mocowania lotniczego.

Dotychczas znane i stosowane są metody wytwarzania mocowań lotniczych z mniej plastycznych stopów aluminium z grupy aluminium–miedź takie jak: kucie matrycowe, odlewanie, obróbka skrawaniem.

Najlepsze własności mechaniczne i użytkowe mocowań stosowanych w przemyśle lotniczym zapewniają procesy obróbki plastycznej opisane w literaturze J. Sińczak „Procesy przeróbki plastycznej”, Wydawnictwo Naukowe AKAPIT, Kraków 2003 r. Przy tej metodzie występują ograniczenia w zastosowaniu, gdyż trudne jest wytwarzanie mocowań lotniczych z mniej plastycznych stopów aluminium. W przypadku kucia matrycowego mocowań ze stopów aluminium mniej plastycznych stosuje się wsad w kształcie walca w stanie przerobionym plastycznie - wyciskany. Proces prowadzi się wieloetapowo z dużym nadładkiem na wyplawkę, ok. 50% masy odkuwki stanowi odpad technologiczny, w kilku operacjach kuźniczych i wielokrotnym nagrzewaniem. Do kucia matrycowego mocowań z mniej plastycznych stopów aluminium istnieje konieczność wykonania dodatkowych matryc pomocniczych do kucia wstępnego. Proces wytwórczy obejmuje następujące etapy według podanej kolejności:

- cięcie materiału przeznaczonego do przeróbki plastycznej na wymiar,
- nagrzewanie materiału,
- kontrola międzyoperacyjna po sekwencji operacji związanych z cięciem,
- kształtowanie przedkuwki,
- kontrola międzyoperacyjna po sekwencji operacji związanych z kształtowaniem przedkuwki,
- trawienie,
- usuwanie wad,
- trawienie,
- nagrzewanie przedkuwki,
- kucie wstępne z niedokuciem w wykroju matrycującym,
- kontrola międzyoperacyjna po sekwencji operacji związanych z kuciem wstępnym,
- usuwanie wyplwki,
- trawienie,
- usuwanie wad,
- trawienie,
- kucie końcowe w wykroju matrycującym,
- kontrola międzyoperacyjna po sekwencji operacji związanych z kuciem końcowym,
- okrawanie wyplwki,
- trawienie,
- obróbka cieplna,
- trawienie,
- usuwanie wad,
- trawienie,
- cechowanie i przygotowanie do kontroli ostatecznej,
- kontrola ostateczna.

Powyższa metoda kucia matrycowego mocowań lotniczych z mniej plastycznych stopów aluminium charakteryzuje się dużą materiałochłonnością, pracochłonnością, energochłonnością i małą wydajnością.

Wykonując mocowania lotnicze technologią odlewania otrzymuje się wyroby, które posiadają znacznie niższe własności mechaniczne i użytkowe niż elementy uzyskane metodami obróbki plastycznej przedstawione w literaturze F. Stachowicza „Przeróbka plastyczna”, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2000 r. Mocowania lotnicze odlewane posiadają wady odlewnicze takie jak: niejednorodność struktury, gruboziarnistość, pęcherze, porowatości, jamy skurczowe oraz rzadziżny, które wpływają na ich niższe właściwości.

Przy wytwarzaniu mocowań lotniczych z mniej plastycznych stopów aluminium stosowana jest technologia obróbki skrawaniem, którą opisano w literaturze W. Olszaka „Obróbka skrawaniem”, WNT, Warszawa 2008 r. Obróbka skrawaniem mocowań polega na nadaniu powierzchniomżądanego kształtu, wymiarów oraz jakości powierzchni poprzez usuwanie materiału z wsadu w postaci prostopa-

dłocianu lub walca przy użyciu narzędzi skrawających. Technologia ta odznacza się dużą pracochłonnością, czasochłonnością, energochłonnością procesu i generowaniem dużych strat materiałowych oraz niską jakością ukształtowanych wyrobów.

Celem wynalazku jest ukształtowanie odkuwki mocowania lotniczego z mniej plastycznych stopów aluminium z grupy aluminium–miedź w jednej operacji kucia w wykroju wykańczającym na prasie hydraulicznej przy zastosowaniu niedrogich sposobów grzania narzędzi – przy użyciu palników gazowych.

Istotą sposobu kształtowania półfabrykatu na prasie hydraulicznej, zwłaszcza do wytwarzania mocowania lotniczego według wynalazku jest to, że narzędzia górne i dolne posiadające w części środkowej wykroje robocze montuje się na prasie hydraulicznej o nacisku 3000 kN i nagrzewa się przy użyciu palników gazowych do temperatury 250°C. Po czym materiał wsadowy w kształcie przedkuwki kształtowej odlewanej w formach piaskowych z mniej plastycznych stopów aluminium z grupy aluminium–miedź nagrzewa się w piecu w zakresie temperatur 460–500°C, korzystnie 480°C, w czasie do 50 minut. Następnie nagrany materiał wsadowy umieszcza się w wykroju roboczym narzędzia dolnego. Po czym naciska się prasą hydrauliczną na narzędzie górne posiadające dwa jednakowe nieprzelotowe otwory prowadzące za pomocą dwóch jednakowych kołków prowadzących znajdujących się na narzędziu dolnym i wprawia się narzędzie górne w ruch postępowy w dół z prędkością do 10 mm/s w kierunku narzędzia dolnego i zgniata się materiał wsadowy wykrojem roboczym narzędzia górnego i wykrojem roboczym narzędzia dolnego i kształtuje się półfabrykat z większym stopniem przekucia. Materiał wsadowy posiada podstawę o grubości 15 mm, na której krótszych bokach znajdują się dwa występy o grubości 46,5 mm każdy oddalone od siebie o 102 mm. Jeden występ posiada w części środkowej wklęslenie kuliste o promieniu 18,5 mm, które ma trzy jednakowe wystające na zewnątrz wklęslenia kulistego części o grubości 15,8 mm i długości 16,8 mm rozmieszczone promieniowo co 120°. Drugi występ posiada w części środkowej wklęslenie kuliste o promieniu 22,5 mm, które ma trzy jednakowe wystające na zewnątrz wklęslenia kulistego części o grubości 15,8 mm i długości 10,9 mm rozmieszczone promieniowo co 120°. Podstawa materiału wsadowego ma dłuższe boki o zarysie falistym. Na krótszym boku podstawy od strony jednego występu znajduje się wklęslenie o promieniu zaokrąglenia 50,82 mm, które na obu końcach łączy się liniami prostymi z dłuższymi bokami podstawy o zarysie falistym. Na krótszym boku podstawy od strony drugiego występu znajduje się zaokrąglona wypukłość o promieniu 13,2 mm, która łączy się z dłuższymi bokami podstawy o zarysie falistym.

Korzystnym skutkiem wynalazku jest to, że zastosowanie do procesu kształtowania dokładnego wymiarowo wsadu w postaci przedkuwki kształtowej odlewanej pozwala na oszczędności materiału w granicach 40% w stosunku do obecnie stosowanej w przemyśle technologii kucia matrycowego z wsadu przerobionego plastycznie. Dodatkowo daje możliwość uzyskania dokładniejszych kształtów odkuwek bez nadmiernej wypłytki, co wpływa korzystnie na ograniczenie odpadów technologicznych w stosunku do dotychczas stosowanej technologii kucia matrycowego i obróbki skrawaniem.

Zastosowanie gotowej przedkuwki odlewanej do procesu kształtowania odkuwki mocowania lotniczego z mniej plastycznych stopów aluminium z grupy aluminium–miedź pozwala ograniczyć ilość i czas operacji potrzebnych do uzyskania odkuwki oraz wpływa na wzrost wydajności i zmniejszenie pracochłonności procesu.

Wynikiem sposobu kształtowania według wynalazku jest otrzymanie wyrobów z większym stopniem przekucia, które charakteryzują się lepszą jakością wynikającą z rozdrobnienia struktury w całej objętości odkuwki, dużą gładkością powierzchni, co przekłada się na lepsze własności mechaniczne i użytkowe w stosunku do wyrobów wykonywanych tylko z odlewów.

Wynalazek został przedstawiony w przykładzie wykonania na rysunku, na którym fig. 1 przedstawia widok narzędzi z materiałem wsadowym, fig. 2 – widok narzędzi z półfabrykatem, fig. 3a – widok z góry materiału wsadowego, fig. 3b – widok z dołu materiału wsadowego, fig. 3c – przekrój wzdłużny materiału wsadowego, 3d – rzut z dołu materiału wsadowego, fig. 4a – widok z góry półfabrykatu, fig. 4b – widok z dołu półfabrykatu.

Do kształtowania półfabrykatu na prasie hydraulicznej, zwłaszcza do wytwarzania mocowania lotniczego wykorzystano w przykładach pierwszym i drugim materiał wsadowy 2a posiadający podstawę 4 o grubości 15 mm, na której krótszych bokach znajdują się dwa występy 5 i 6 o grubości 46,5 mm każdy oddalone od siebie o 102 mm. Występ 5 posiada w części środkowej wklęslenie kuliste o promieniu 18,5 mm, które ma trzy jednakowe wystające na zewnątrz wklęslenia kulistego części o grubości 15,8 mm i długości 16,8 mm rozmieszczone promieniowo co 120°. Występ 6 posiada w części środ-

kowej wklęsłości kuliste o promieniu 22,5 mm, które ma trzy jednakowe wystające na zewnątrz wklęsłości kulistego części o grubości 15,8 mm i długości 10,9 mm rozmieszczone promieniowo co 120°. Podstawa 4 materiału wsadowego 2a ma dłuższe boki o zarysie falistym. Na krótszym boku podstawy 4 od strony występu 5 znajduje się wklęsłość 7 o promieniu zaokrąglenia 50,82 mm, które na obu końcach łączy się liniami prostymi z dłuższymi bokami podstawy 4 o zarysie falistym, zaś na krótszym boku podstawy 4 od strony występu 6 znajduje się zaokrąglona wypukłość 8 o promieniu 13,2 mm, która łączy się z dłuższymi bokami podstawy 4 o zarysie falistym.

Przykład 1

Sposób kształtowania półfabrykatu na prasie hydraulicznej, zwłaszcza do wytwarzania mocowania lotniczego w pierwszym przykładzie wykonania dla stopu aluminium odlewane w gatunku 2017A według normy polskiej PN-EN 573-3:2010 polegał na tym, że narzędzia górne 1 i dolne 3 posiadające w części środkowej wykroje robocze 1a i 3a zamontowano na prasie hydraulicznej o nacisku 3000 kN i nagrzewano przy użyciu palników gazowych do temperatury 250°C. Po czym materiał wsadowy 2a w kształcie przedkuwki kształtowej odlewanej w formach piaskowych ze stopu aluminium 2017A nagrzewano w piecu do temperatury 480°C w czasie 45 minut. Następnie nagrzaną materiał wsadowy 2a umieszczono w wykroju roboczym 3a narzędzia dolnego 3. Po czym naciskano prasą hydrauliczną na narzędzie górne 1 posiadające dwa jednakowe nieprzelotowe otwory prowadzące 9 za pomocą dwóch jednakowych kołków prowadzących 10 znajdujących się na narzędziu dolnym 3 i wprawiono narzędzie górne 1 w ruch postępowy w dół z prędkością V_1 , która wynosiła 10 mm/s w kierunku narzędzia dolnego 3. Poprzez oddziaływanie wykrojem roboczym 1a narzędzia górnego 1 i wykrojem roboczym 3a narzędzia dolnego 3 na materiał wsadowy 2a, zgniatano materiał wsadowy 2a i kształtowano półfabrykat 2b z większym stopniem przekucia. Otrzymano półfabrykat o dobrych własnościach mechanicznych i użytkowych wynikających z korzystniejszej struktury ukształtowanego wyrobu.

Przykład 2

Sposób kształtowania półfabrykatu na prasie hydraulicznej, zwłaszcza do wytwarzania mocowania lotniczego w drugim przykładzie wykonania dla stopu aluminium w gatunku EN AC-21000 według normy polskiej PN-EN 1706:2011 polegał na tym, że narzędzia górne 1 i dolne 3 posiadające w części środkowej wykroje robocze 1a i 3a zamontowano na prasie hydraulicznej o nacisku 3000 kN i nagrzewano przy użyciu palników gazowych do temperatury 200°C. Po czym materiał wsadowy 2a w kształcie przedkuwki kształtowej odlewanej w formach piaskowych ze stopu aluminium EN AC-21000 nagrzewano w piecu do temperatury 460°C w czasie 50 minut. Następnie nagrzaną materiał wsadowy 2a umieszczono w wykroju roboczym 3a narzędzia dolnego 3. Po czym naciskano prasą hydrauliczną na narzędzie górne 1 posiadające dwa jednakowe nieprzelotowe otwory prowadzące 9 za pomocą dwóch jednakowych kołków prowadzących 10 znajdujących się na narzędziu dolnym 3 i wprawiono narzędzie górne 1 w ruch postępowy w dół z prędkością V_1 , która wynosiła 8 mm/s w kierunku narzędzia dolnego 3. Poprzez oddziaływanie wykrojem roboczym 1a narzędzia górnego 1 i wykrojem roboczym 3a narzędzia dolnego 3 na materiał wsadowy 2a, zgniatano materiał wsadowy 2a i kształtowano półfabrykat 2b z większym stopniem przekucia. Otrzymano półfabrykat odznaczający się dobrą jakością powierzchni, co wynika z oddziaływania narzędzi na odkształcany materiał, które likwiduje porowatości i nieregularności powierzchni występujące przy odlewach.

Zastrzeżenia patentowe

1. Sposób kształtowania półfabrykatu na prasie hydraulicznej, zwłaszcza do wytwarzania mocowania lotniczego, **znamienny tym**, że narzędzia górne (1) i dolne (3) posiadające w części środkowej wykroje robocze (1a) i (3a) montuje się na prasie hydraulicznej o nacisku 3000 kN i nagrzewa się przy użyciu palników gazowych do temperatury 250°C, po czym materiał wsadowy (2a) w kształcie przedkuwki kształtowej odlewanej w formach piaskowych z mniej plastycznych stopów aluminium z grupy aluminium–miedź nagrzewa się w piecu w zakresie temperatur 460–500°C, korzystnie 480°C, w czasie do 50 minut, następnie nagrzaną materiał wsadowy (2a) umieszcza się w wykroju roboczym (3a) narzędzia dolnego (3), po czym naciska się prasą hydrauliczną na narzędzie górne (1) posiadające dwa jednakowe nieprzelotowe otwory prowadzące (9) za pomocą dwóch jednakowych kołków prowadzących (10) znajdujących się na narzędziu dolnym (3) i wprawia się narzędzie górne (1) w ruch postępowy w dół z prędkością (V_1) do 10 mm/s w kierunku narzędzia dolnego (3) i zgniata się materiał wsadowy

- (2a) wykresem roboczym (1a) narzędzia górnego (1) i wykresem roboczym (3a) narzędzia dolnego (3) i kształtuje się półfabrykat (2b) z większym stopniem przekucia.
2. Sposób, według zastrz. 1, **znamienny tym**, że materiał wsadowy (2a) posiada podstawę (4) o grubości 15 mm, na której krótszych bokach znajdują się dwa występy (5) i (6) o grubości 46,5 mm każdy oddalone od siebie o 102 mm, przy czym występ (5) posiada w części środkowej wklęsnięcie kuliste o promieniu 18,5 mm, które ma trzy jednakowe wystające na zewnątrz wklęsnięcia kuliste części o grubości 15,8 mm i długości 16,8 mm rozmieszczone promieniowo co 120°, przy czym występ (6) posiada w części środkowej wklęsnięcie kuliste o promieniu 22,5 mm, które ma trzy jednakowe wystające na zewnątrz wklęsnięcia kuliste części o grubości 15,8 mm i długości 10,9 mm rozmieszczone promieniowo co 120°.
 3. Sposób według zastrz. 2, **znamienny tym**, że podstawa (4) materiału wsadowego (2a) ma dłuższe boki o zarysie falistym, przy czym na krótszym boku podstawy (4) od strony występu (5) znajduje się wklęsnięcie (7) o promieniu zaokrąglenia 50,82 mm, które na obu końcach łączy się liniami prostymi z dłuższymi bokami podstawy (4) o zarysie falistym, zaś na krótszym boku podstawy (4) od strony występu (6) znajduje się zaokrąglona wypukłość (8) o promieniu 13,2 mm, która łączy się z dłuższymi bokami podstawy (4) o zarysie falistym.

Rysunki

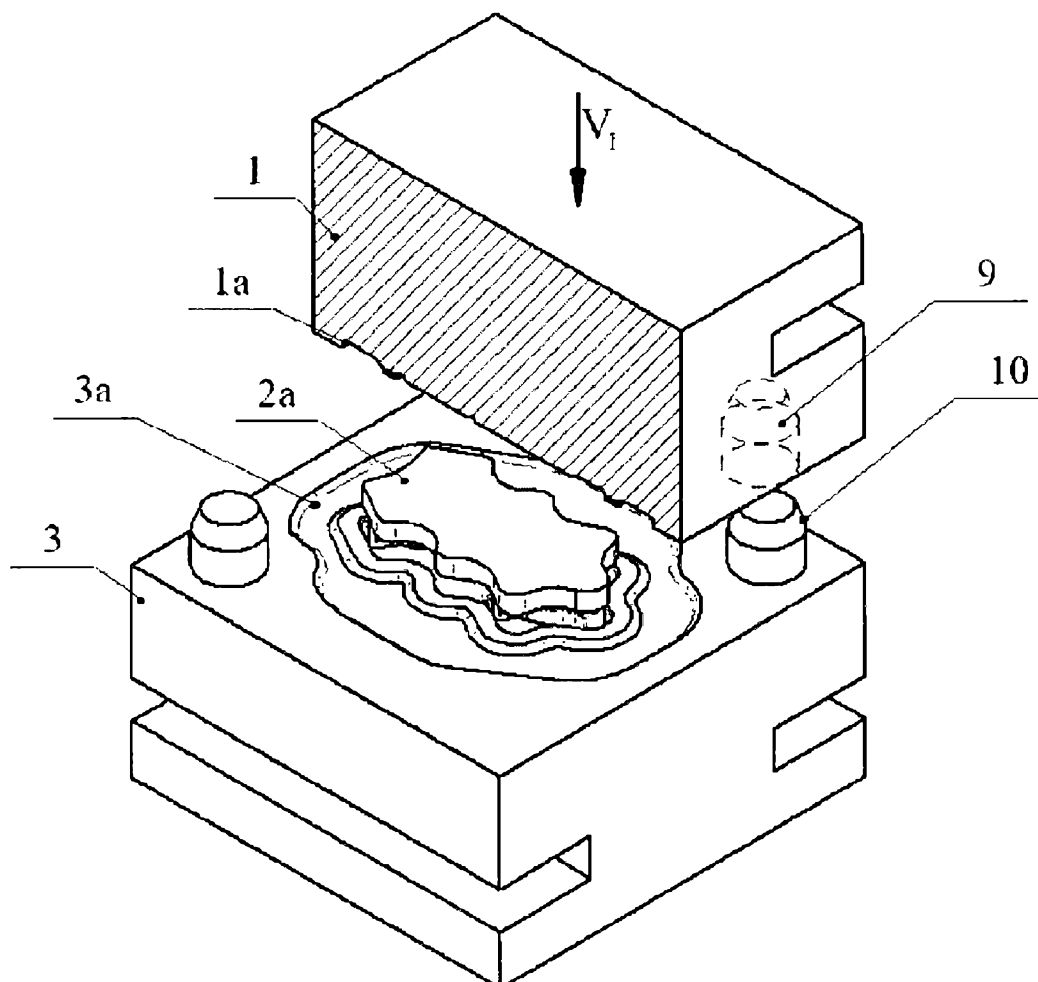

Fig. 1

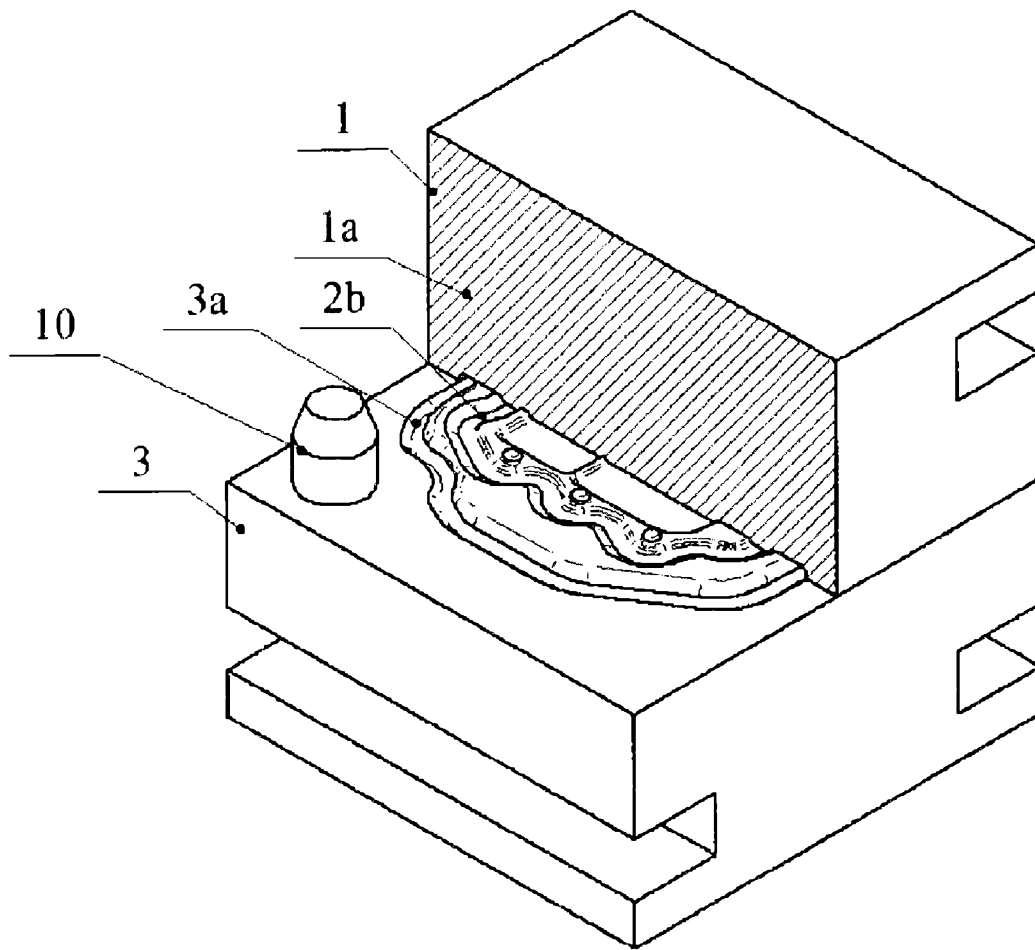

Fig. 2

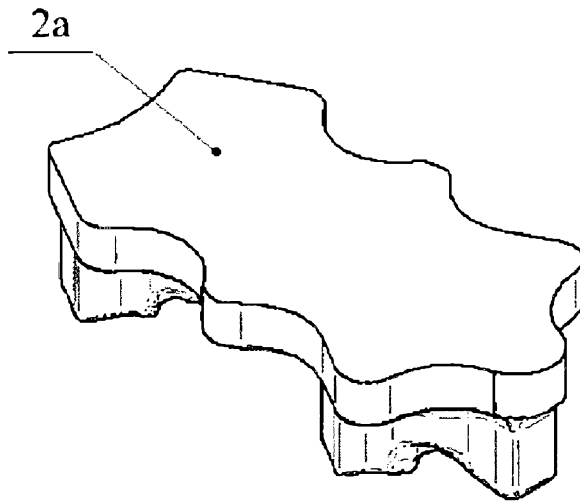

Fig. 3a

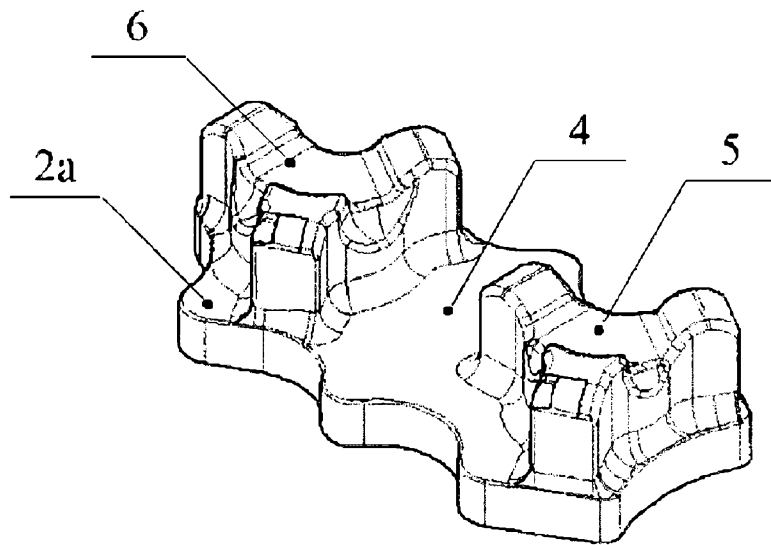

Fig. 3b

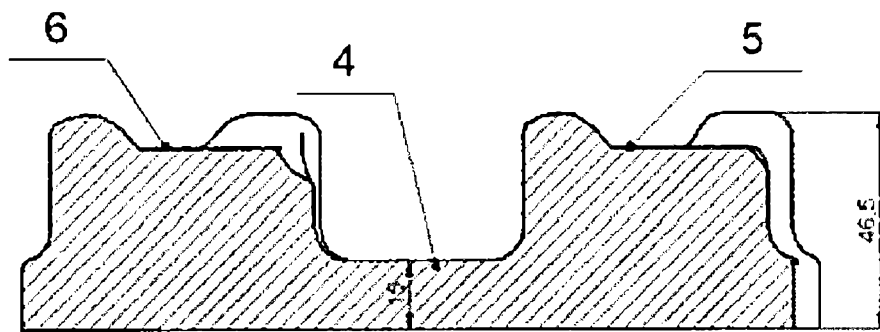

Fig. 3c

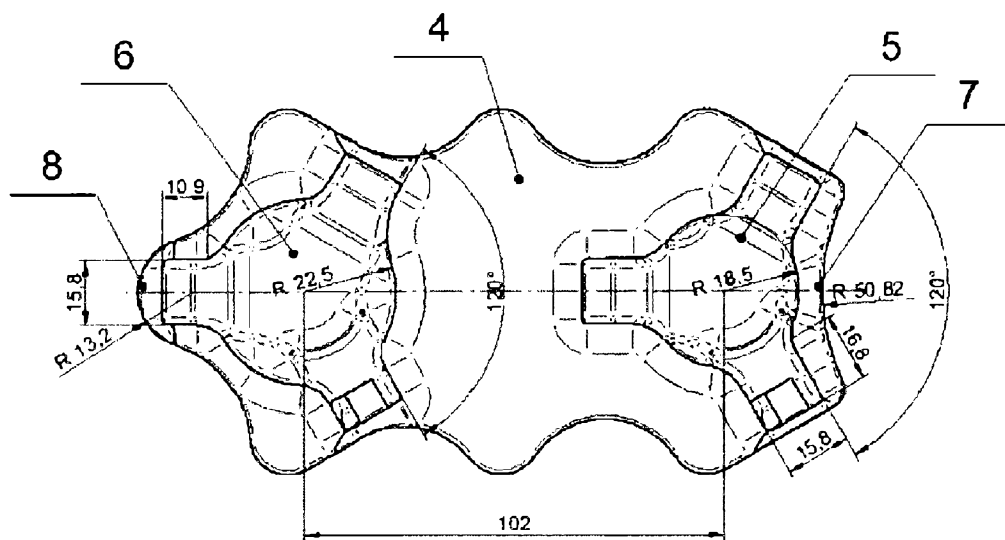

Fig. 3d

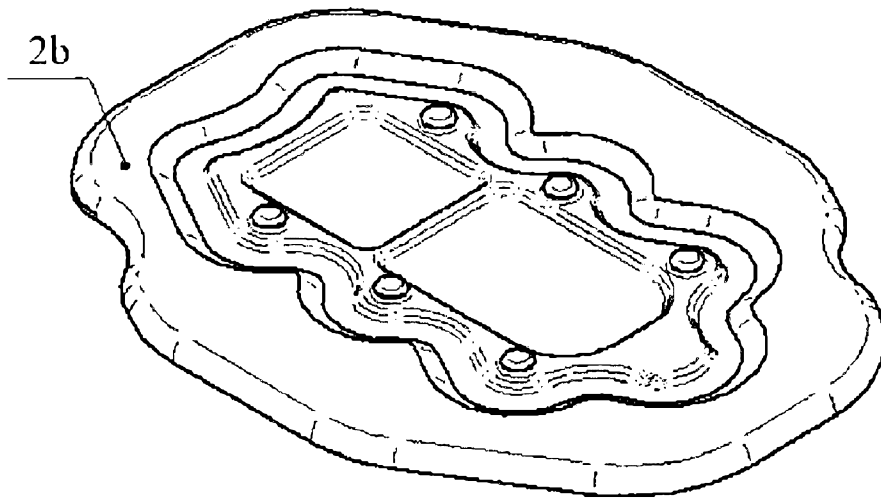

Fig. 4a

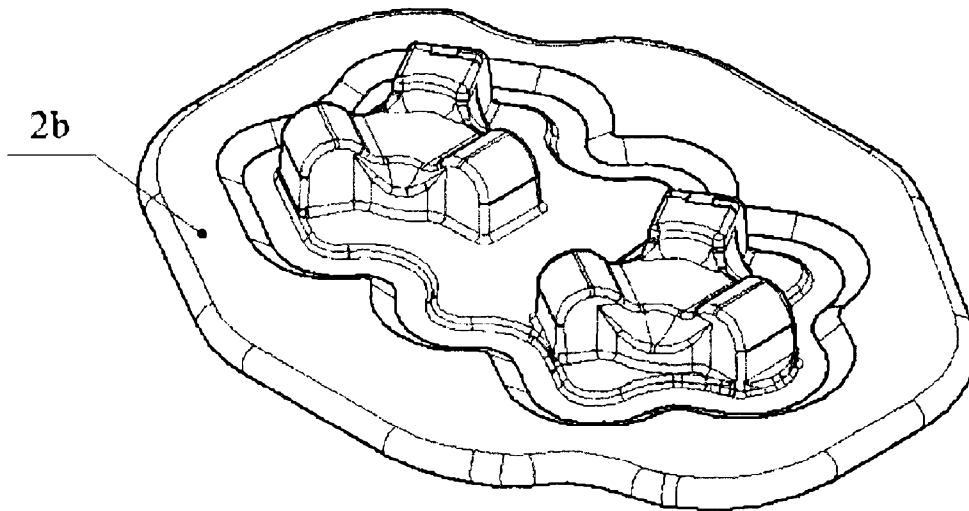

Fig. 4b